

Krzysztof Kaucha – Jacenty Mastej (red.),
Teologia fundamentalna w twórczości Josepha Ratzingera,
Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego,
Lublin 2017, s. 316.

(DOI: doi.org/10.26142/stgd-2021-016)

Teologiczny dorobek papieża Benedykta XVI zapisał się złotymi zgłoskami na kartach historii tej dziedziny nauki. Joseph Ratzinger od wielu dekad przed wyborem na tron Piotrowy był jednym z ważnych i powszechnie cenionych teologów podejmujących fundamentalne zagadnienia. Nauka uprawiana przez Ratzingera nie była pozbawiona wyrazu, miała i nijaka, lecz zazwyczaj jawiła się jako klarowna i konkretna, niepozbawiona wątpliwości, ale przede wszystkim w spornych kwestiach zgodna z nauczaniem Kościoła, dla którego dobra była podejmowana i rozwijana. Ojciec Święty, będąc wcześniej m.in. wykładowcą akademickim, oraz peritusem Soboru Watykańskiego II, a także prefektem Kongregacji Nauki Wiary, przez lata stał na straży doktryny powiązanej w pewien sposób z teologią fundamentalną, która stała się elementem jego naukowej twórczości.

Recenzowana monografia stanowi istotny wkład w literaturę przedmiotu, będąc jedną z ważniejszych pozycji dotyczących teologii Ratzingera w ujęciu szkoły lubelskiej, wzbogaca i uzupełnia obecny stan badań. Książka powstała w wyniku odbytej w roku 2016 na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim ogólnopolskiej konferencji naukowej pod nazwą pokrywającą się z tytułem publikacji. Monografia jest pracą zbiorową, charakteryzującą się różnorodnością, mimo iż skupia się głównie na teologii fundamentalnej. Szeroko ujmuje podejmowaną problematykę, ukazując ją z wielu naukowych perspektyw. Omawiana publikacja ma charakter analityczno-badawczy, odznacza się przy tym wzorową strukturą. Metodologia zastosowana przez poszczególnych autorów jest właściwa, zaś jej efekt widoczny jest w całej publikacji.

Układ książki wyróżnia się przejrzystością umieszczonych w niej treści, umożliwiając tym samym czytelnikowi komfortowe zagłębienie się w lekturze. Główna część monografii została podzielona na rozdziały zawierające wewnętrzne

podrozdziały (s. 5-302). W dalszej kolejności umieszczono wykaz skrótów (s. 303-306) oraz noty o autorach (s. 307-312). Całość zamyka spis treści w języku polskim (s. 313-316). Lekturę ułatwia osadzenie bibliografii bezpośrednio po każdym z rozdziałów. Taka struktura publikacji ułatwia czytelnikom szybki dostęp do przywołanej literatury i dokumentów źródłowych, bez konieczności zbędnego kartkowania.

Niewątpliwie pozytywny wpływ na jakość całej monografii mógłby mieć spis treści w języku angielskim, którego jednak nie zredagowano. Dzięki temu czytelnicy i badacze spoza Polski mogliby zapoznać się z tematyką recenzowanej pracy, tym samym dotarłaby ona do większego grona odbiorców.

Rozdział pierwszy autorstwa ks. Krzysztofa Kauchy pełni rolę obszernego wstępu i szeroko charakteryzuje zjawisko nazwane *zwrotem ratzingerowskim*. Autor wskazuje na bogactwo myśli Josepha Ratzingera w odniesieniu do teologii na gruncie polskim, zwłaszcza teologii fundamentalnej i lubelskiej szkoły teologicznej.

Drugi rozdział napisała Agnieszka Lekka-Kowalik. Analizuje ona aspekt przymierza na rzecz rozumu i prawdy w kontekście koncepcji filozofii Ratzingera oraz jej relacji z wiarą i teologią. Autorka wskazała na chrześcijanina i jego rolę w podejmowaniu prawdziwej filozofii, a także scharakteryzowała teologa jako filozofa fundamentalnego. W omawianym rozdziale dotknięto także zagadnienia prawdy jako fundamentu jedności bytu, sensu, wartości i działania. Ukazano także potrzebę powrotu filozofii do jej pierwotnego powołania, finalnie wskazując na filozofię klasyczną jako macierz myśli ratzingerowskiej.

Rozdział trzeci został napisany przez ks. Krystiana Kałużę, który podjął próbę rekonstrukcji wizji teologii fundamentalnej Josepha Ratzingera. Autor odwołał się głównie do habilitacji późniejszego papieża obronionej w 1955 roku, ukazał także pryncypalny charakter teologii fundamentalnej oraz wskazał na jej rolę związaną z uzasadnieniem syntezy wiary i rozumu.

Czwarty rozdział autorstwa ks. Rafała Pokrywińskiego dotyczy pojęcia Objawienia Bożego w ujęciu Josepha Ratzingera. Autor podejmuje refleksję nad istotą rozważań przyszłego papieża związanych z Objawieniem. W dalszej części ks. Pokrywiński przywołuje koncepcje św. Bonawentury oraz prace nad Konstytucją *Dei verbum*.

Rozdział piąty został napisany przez ks. Jerzego Szymika, który przedstawił aspekt chrześcijaństwa jako *religio vera* w twórczości tytułowego bohatera. Autor koncentruje swoje rozważania m. in. na zagadnieniu wiary przekazywanej z pierwszej ręki, chrześcijańskiej duchowości, darmowej prawdzie przyjmowanej w wolności, a także na zagadnieniu żywej świątyni oraz potędze oglądu rzeczywistości w realizowaniu chrześcijańskiej misji. Nawiązuje do wielu wypowiedzi Benedykta XVI, w tym tych sformułowanych przed wyborem na papieża.

Szósty rozdział monografii przygotowany przez ks. Andrzeja Michalika dotyczy ratzingerowskiej wizji wiarygodności chrześcijaństwa. Autor rozpoczyna od pytań wprowadzających, następnie przechodzi do pogłębionej analizy wiarygodności chrześcijaństwa na przestrzeni dziejów. W dalszej części rozdziału podkreślono rolę istoty chrześcijaństwa stanowiącej wyznacznik praktyki życia ludzkiego, będącego jednocześnie weryfikatorem tejże istoty. Ks. Michalik podsumowuje rozdział przedstawiając cenne i merytoryczne wnioski z przeprowadzonej kwerendy dzieł Ratzingera.

Rozdział siódmy został napisany przez ks. Jacentego Masteja, który poruszył w nim paschalną wiarygodność chrześcijaństwa oraz samego Kościoła w ujęciu Josepha Ratzingera, a potem Benedykta XVI. Pierwsza część rozdziału pogłębia wątek paschalny, autor dotyka wymiaru starotestamentalnego, sensu wcielenia oraz świadomości Jezusa. Druga część rozdziału ukazuje paschę Jezusa jako wypełnienie, objawione w Ostatniej Wieczerzy i ustanowieniu Eucharystii, męce i śmierci Zbawiciela, oraz Jego zmartwychwstaniu. Ostatnia część rozdziału opisuje formy stałego urzeczywistniania paschy Chrystusa w liturgii, życiu ludzkim oraz życiu wiecznym. Fragment ten, z uwagi na pogłębioną refleksję odnoszącą się do teologii liturgii, może stanowić cenne poszerzenie całego uniwersum monografii.

Kolejny, ósmy rozdział autorstwa Ewy Schädler ukazuje czytelnikowi główne elementy strukturalne teologii fundamentalnej w ujęciu tytułowego bohatera. Autorka wskazuje przede wszystkim na mesjańską świadomość Jezusa z Nazaretu, oraz jego praktyczne realizowanie i objawianie Królestwa Bożego. W dalszej części rozdziału przybliżono dzieła Chrystusa oraz wskazano na wydarzenia paschalne jako pełnię objawienia i zbawienia.

Dziewiąty rozdział napisany przez ks. Zbigniewa Chromego podejmuje zagadnienie boskiej świadomości Jezusa w twórczości Ratzingera / Benedykta XVI. Autor analizuje główne tytuły chrystologiczne, oraz znaczenie pojęcia „Syn Człowieczy” w autoprezentacyjnych wypowiedziach Chrystusa. W dalszej części ks. Chromy wskazuje na Jezusa określanego słowem „Syn” oraz „Syn Boży”. Ostatecznie podjęto także kwestię zwrotu „Ja jestem” i problematykę wiarygodności pism Janowych.

Rozdział dziesiąty, którego autorem jest ks. Krzysztof Góźdz, podejmuje temat istoty Kościoła w ujęciu Josepha Ratzingera. Autor opisał rozwój idei Ciała Chrystusa i genezę Kościoła. Dalej wyróżniono koncepcję Kościoła według św. Pawła, a także wskazano na istotę Mistycznego Ciała Chrystusa.

Jedenasty rozdział autorstwa ks. Pawła Borto podejmuje problematykę wiarygodności Kościoła w myśli teologicznej Ratzingera. Autor przywołuje warunki wiarygodnej refleksji nad tajemnicą Kościoła, wskazuje, iż źródłem prawdy i gwarancją wiarygodności wspólnoty wierzących jest sam Chrystus. Ks. Borto

odważnie podejmuje za Ratzingerem zagadnienie jedyne Kościoła, który ma zdolność do bycia wiarygodnym, jeśli pozostaje dla wszystkich.

Rozdział dwunasty napisany przez ks. Romana Słupka SDS przedstawia apologię eklezyjalnego wymiaru wiary chrześcijańskiej w myśli Benedykta XVI. Na początku autor przybliża czytelnikom aspekt indywidualistycznej samowystarczalności w wierze. W drugiej części rozdziału ukazano apologię eklezyjalnego środowiska wiary w odniesieniu do biblijnego fundamentu, idei podmioty podmioty oraz eklezyjalności chrześcijańskiej egzystencji.

Trzynasty rozdział publikacji został napisany przez Sebastiana Kosteckiego. Ta część monografii stanowi jej istotny element, pozwalający lepiej poznać spojrzenie Josepha Ratzingera na aspekt prymatu Piotrowego. Autor szeroko argumentuje biblijną i tradycyjną konieczność jego istnienia, a także historyczny rozwój prymatu, jak również jego rozumienie oraz wyływające z niego zadania.

Teologiczny walor religii niechrześcijańskich w odniesieniu do twórczości tytułowego bohatera stanowi główny temat czternastego rozdziału książki, napisanego przez Ireneusza S. Ledwonia OFM. Autor ukazuje czytelnikowi podstawowe założenia ratzingerowskich poglądów na religie niechrześcijańskie. W dalszej kolejności podejmuje zagadnienie genezy religii oraz zestawia religie z prawdą. Następnie autor pogłębia zagadnienie religii wobec zbawienia.

Rozdział piętnasty, napisany przez ks. Piotra Niewiadowskiego, podejmuje zagadnienie teologii muzyki jako źródła inspiracji teologiczno-fundamentalnych Ratzingera. Autor jako punkt wyjścia wskazuje chrystologię i integralność teologii. Dalej podkreśla rolę muzyki liturgicznej, stanowiącej wizerunek świata oraz obraz Boga i zdrowej, pozwalającej zatopić się w modlitwie pobożności. Ks. Niewiadowski porusza także temat formacji teologicznej w odniesieniu do muzyki liturgicznej. Należy zaznaczyć, iż prezentowany rozdział stanowi kolejne rozszerzenie publikacji o specjalistyczne treści, które mogą być istotne zwłaszcza dla pastoralistów, liturgistów oraz muzykologów.

Ostatni, szesnasty rozdział pracy autorstwa ks. Krzysztofa Kauchy, stanowi niejako klamrę dla całej publikacji, przedstawia bowiem inspiracje twórczości Josepha Ratzingera dla teologii fundamentalnej. Autor w treści rozdziału opisuje różne próby poszukiwania właściwych inspiracji Ratzingera. Najciekawszym wątkiem niniejszego fragmentu monografii jest niewątpliwie ten dotyczący odejścia od teologii fundamentalnej. To odejście finalnie i paradoksalnie przyczyniło się do jej większego rozwoju i stałej obecności w nurcie ratzingerowskiej teologii systematycznej. To zarazem znacznie ubogaciło współczesną naukę i poszerzyło teologiczne horyzonty.

Należy zaznaczyć, iż recenzowana praca, pomijając drobne kwestie techniczne, stanowi pod względem merytorycznym cenną pozycję, charakteryzującą

się wysoką jakością opracowanych treści. Umieszczony w publikacji materiał został przygotowany w sposób solidny, bez dokonywania skrótów, z zachowaniem należytej staranności. Tym samym książkę należy uznać za wartościową i godną polecenia. Lektura niniejszej monografii może być przeznaczona nie tylko dla badaczy i naukowców, ale także dla osób nie związanych z nauką, które mogą dzięki niej na nowo odkryć dorobek intelektualny bezpośredniego następcy Jana Pawła II na Stolicy Świętej.

JAKUB AKONOM

ORCID: 0000-0002-3959-9183